

Король С. Я., к.е.н.,

доцент кафедри бухгалтерського обліку

Київського національного

торговельно-економічного університету

Туник О. М.,

студент Київського національного

торговельно-економічного університету

ОБЛІК ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті проведено змістовний аналіз фінансового забезпечення туристичних підприємств як об'єкту обліку. Охарактеризовано особливості законодавства та створення фінансового забезпечення туристичними компаніями в Україні. Запропоновано механізм удосконалення обліку фінансового забезпечення туристичного підприємства.

Ключові слова: фінансове забезпечення, туристична діяльність, банківська гарантія, облік в туризмі, туристичне підприємство, бухгалтерський облік.

The article conducted profound analysis of the financial provision of tourism enterprises as object of accounting. Characterized the features of the legislation and a financial provision of tourism companies in Ukraine. Proposed the mechanism of improvement of accounting financial provision of tourist enterprises.

Keywords: financial provision, tourism activity, bank guarantee, accounting in tourism, tourism enterprise, accounting.

Постановка проблеми. Туризм є однією з найбільш перспективних галузей світової та вітчизняної економіки, потенціал якої стабільно зростає. Функціонування підприємств сфери туризму супроводжується безперервним

кругообігом коштів, який здійснюється у вигляді витрат ресурсів і одержання доходів, їхнього розподілу й використання.

Разом із тим, туризм є діяльністю, що потребує сприятливих економічних умов для розвитку та залучення значних обсягів фінансових ресурсів, правильного здійснення обліку туристичної діяльності. Тому питання розгляду фінансової складової функціонування туристичної галузі є важливими на практичному і теоретичному рівні. Особливу роль в цьому питанні відіграє проблема захисту прав туристів, яка повною мірою залежить від дієвого механізму фінансового забезпечення на туристичному підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансово-економічні проблеми розвитку сфери туризму піднімаються в роботах українських науковців. Досить змістовним є дослідження А. Кулінської [8] щодо особливостей фінансового механізму в туристичній галузі, де основними завданнями фінансового забезпечення є досягнення максимальної ефективності використання наявних фінансових ресурсів і сприяння залученню усіх тимчасово вільних коштів на державному рівні. А. Охріменко [10] у своєму дослідженні щодо фінансових аспектів функціонування туристичної галузі розглядає механізм бюджетного фінансування туристичної діяльності та визначає основні напрямки покращення фінансового забезпечення. Загальні фінансово-економічні проблеми обґрунтовує С. Захарчук [6], де зазначає, що «туристична галузь – це галузь, яка при порівняно невеликих витратах може дати значний прибуток, адже оборотність капіталу у цій галузі у 4 рази вища, ніж у середньому в інших галузях світового господарства, при цьому витрати на створення одного робочого місця в інфраструктурі туризму в 20 разів менші, ніж у промисловості». В. Кифяк [7] розглядає питання фінансового забезпечення з точки зору організації туризму та охарактеризовує особливості його відображення у фінансовій звітності, а В. Гуменюк [4] розглядає фінансове забезпечення суб'єктів туристичної діяльності на регіональному рівні.

Не зважаючи на значний доробок наукових досліджень щодо фінансових аспектів розвитку туристичної галузі, ряд проблем потребує подальших

досліджень. Це зокрема питання створення дієвого механізму фінансового забезпечення туристичних підприємств, його обліку та контролю.

Мета статті і постановка завдання. Метою статті є розробка рекомендацій щодо організації та методики бухгалтерського обліку фінансового забезпечення туристичної діяльності в Україні. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наукових завдань: вивчення основних умов створення фінансового забезпечення туристичних підприємств та обґрунтування організації і методики його обліку, встановлення основних напрямів удосконалення та шляхів вирішення зазначених проблемних питань з можливістю реалізації на практиці.

Виклад основного матеріалу. У процесі своєї безпосередньої діяльності кожне туристичне підприємство несе відповідальність перед туристами. Ця відповідальність стосується обсягу та якості наданих послуг. Але, на практиці, виникають конфліктні ситуації, коли обіцяна якість і кількість послуг не надаються. Як свідчить статистика складена (на основі методики "Таємний покупець") С. Мельниченко, в результаті моніторингу 58 туристичних офісів на території України встановлено, що загальний рівень якості послуг є задовільним (76.9 %) [9].

Фінансове забезпечення в туризмі має особливості характерні лише для цієї галузі. Під фінансовим забезпеченням суб'єктів господарювання туристичної галузі слід розуміти акумулювання фінансових ресурсів з метою покриття витрат діяльності суб'єктів сфери туризму. Регулювання фінансового забезпечення туристичної діяльності здійснюється на основі загального та спеціального нормативно-правового поля, яке встановлює умови започаткування та ведення туристичного бізнесу, формування, розподілу та використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання [4].

Згідно Закону України «Про туризм» туроператор і турагент зобов'язані здійснювати фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами [2]. Для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу з

вини підприємства, вони повинні надати підтвердження фінансового забезпечення своєї відповідальності, в установленому порядку (визначеному в гарантії). У разі виникнення конфліктних ситуацій відшкодування збитків кожній із сторін відбувається за рішенням суду.

Будь-які суми, надання яких гарантується фінансовим забезпеченням цивільної відповідальності туроператора (турагента), використовуються виключно для задоволення вимог, що висуваються на підставі та за наявності обставин [2]:

- відшкодування збитків, заподіяних туристу в разі виникнення обставин неплатоспроможності туроператора (турагента);
- внаслідок порушення процесу про визнання туроператора (турагента) банкрутом;
- покриття витрат туриста з його повернення (туроператором виїзного туризму) в місце постійного проживання (перебування);
- відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором.

Підтвердженням створення фінансового забезпечення туристичною фірмою є договір про надання банківської гарантії. Банківська гарантія в туризмі є письмовим зобов'язанням банку сплатити кредитор (бенефіціару – туристу) гарантовану суму, у випадку отримання письмової вимоги, яка свідчить про невиконання боржником (принципалом – туроператор/турагент) своїх зобов'язань, передбачених умовами гарантії. Фактично гарантія являється тристоронньою угодою між туристом (бенефіціаром), туристичною компанією (принципалом) та банком (гарантом).

Виплати здійснюється відповідною кредитною установою на підставі заяви туриста, договору на туристичне обслуговування (ваучера) та документів, що підтверджують невиконання туроператором (турагентом) договірних зобов'язань. Відомості про наявність і розмір фінансової гарантії мають зазначатися в договорах на туристичне обслуговування (підставою для цього повинен бути договір з кредитною установою).

Конкретні умови надання гарантії фінансового забезпечення туристичній фірмі визначаються банківською установою самостійно (табл.1).

Таблиця 1

Вітчизняна практика умов надання гарантії фінансового забезпечення банківськими установами туристичній фірмі

Банк	Застава (коефіцієнт)	Вартість гарантії (банківська комісія)		Максимальний термін
		при відкритті гарантії	щорічна	
ПриватБанк	Депозит (у гривні 1:1,15, у валюті 1:1)	0,2% (макс. 5000 грн.)	3% (мін. 100 грн.)	5 років
Райффайзен Банк Аваль	Депозит (1:1)	0,2% (мін. 200 грн.)	2%	5 років
УкрСиббанк	Депозит (1:1,1), нерухомість (1:2)	0,2% (мін. 80 євро, макс. 800 євро)	2-4%	1 рік
UniCredit Bank™	Депозит (1:1,03)	-	4% (мін. 100 євро)	5 років
ВТБ Банк	Депозит (1:1)	1% (мін. 500 грн., макс. 5000 грн.)	-	5 років
Хрещатик	Депозит (1:1)	Для туроператора: 1000 грн.	8000 грн.	5 років

Виступати забезпеченням депозиту може застава будь-якого типу. Така гарантія зазвичай забезпечується за допомогою депозиту, іноді використовують нерухомість. Коефіцієнт покриття гарантії заставою-депозитом розраховується як добуток розміру застави до суми гарантії. У більшості банків він становить 1 (розмір депозиту дорівнює розміру гарантії). В окремих випадках передбачається розмір депозиту, що складає суму у розмірі 110–120% від суми гарантії. При цьому коефіцієнт у разі застави-нерухомості, очікувано, більший ніж у разі грошової застави – зустрічаються гарантії у розмірі до 125–150% вартості нерухомості.

Поповнення і дочасне часткове зняття «заставного майна» до закінчення терміну гарантії майже неможливі, оскільки для цього необхідно змінити договір застави. Відповідне майно або грошові кошти обмежені у використанні.

Максимальний термін дії договору між туристичною фірмою та банківською установою щодо гарантії (фінансового забезпечення) становить 5 років, що слід враховувати при організації обліку платежів за договором про банківську гарантію.

Слід наголосити, що депозит-застава не вилучається банком у разі настання гарантійного випадку, вартість банківських послуг з надання гарантії виплачується не за рахунок застави. Депозит повертається суб'єкту-вкладнику після закінчення терміну його дії. Лише у разі прострочених туристичним підприємством регулярних платежів банку за договором гарантії можливий позов до суду. У разі не надання оплачених туристом послуг турагентом через провину третьої сторони (наприклад, у випадку банкрутства туроператора, перевізника чи готелю), гарантія туристу виплачується, а заставу-депозит повертають турагенту в повному обсязі.

Зазначимо, що деякі банки вимагають як умову надання гарантії для туристичній фірмі укладання договору страхування відповідальності або підприємницьких ризиків. Відповідно збільшуються витрати туристичної фірми, пов'язані з обслуговуванням фінансового забезпечення.

Оперативний контроль за наданням та оплатою туристичних послуг в установленій термін веде бухгалтерія туристичної фірми у журналі реєстрації документів і контролю за наданням послуг [5].

Отже, умовами надання фінансового забезпечення туристичному підприємству банківською або кредитною установою є застава у формі нерухомості або грошова застава (депозит), а також можливий і без заставний варіант.

Крім того, кожний з цих варіантів передбачає банківську комісію через відповідні платежі (див. табл.1):

1. Одноразовий платіж при відкритті гарантії.
2. Щорічні платежі (1 раз на рік, щомісячно або щоквартально).
3. Комбіновані платежі (платіж при відкритті гарантії та щорічні платежі).

Разові виплати зазвичай складають 0,1-0,2% гарантії для туроператорів, іноді дещо більше для турагентів (або може бути встановлено фіксований еквівалент). Щорічна комісія складає найчастіше 1-2% річних. Якщо розглядати туроператорську гарантію на суму 20 тис. євро терміном дії 1 рік, то в

середньому на ринку її вартість складає 300-380 євро на рік. Вартість таких гарантій турагенту становить 150-250 євро.

Фінансове забезпечення як об'єкт бухгалтерського обліку знаходить відображення у фінансовій звітності туристичного підприємства та має свої особливості обліку. Візьмемо за основу балансову модель, яка об'єднує групи показників, що характеризують фінансову стійкість туристичного підприємства в умовах ринкової економіки [7]:

$$A1 + A2 + A3 + A4 = П1 + П2 + П3, \quad (1)$$

де $A1$ – грошові кошти і фінансові вкладення;

$A2$ – дебіторська заборгованість;

$A3$ – запаси і затрати;

$A4$ – основні засоби, нематеріальні активи, капітальні вкладення;

$П1$ – короткотермінова кредиторська заборгованість;

$П2$ – довгострокова кредиторська заборгованість;

$П3$ – власний капітал.

В цій формулі активи згруповані в міру ліквідності, а пасиви – в міру терміновості.

Застава під фінансову гарантію та відповідні платежі відображаються в балансі (звіті про фінансовий стан) туристичного підприємства у складів активів (табл. 2).

Слід підкреслити необхідність дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат підприємства.

Як було показано вище, витрати у сумі одноразових платежів при відкритті гарантії є обов'язковою (неминучою) умовою створення фінансового забезпечення і його роботи протягом всього періоду гарантії. Отже, відповідні витрати, як такі, що забезпечують одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, визнаються шляхом систематичного розподілу між відповідними звітними періодами (п. 8 ПСБО 16 «Витрати») [3]. Визнання регулярних платежів по комісійній винагороді банку також має свої особливості: вони не можуть бути пов'язані з доходом певного періоду через

те, що їх сума не залежить від суми отриманого доходу (чи його відсутності) у кожному окремому звітному періоді. Тому такі витрати відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені (п. 7 ПСБО 16 «Витрати»).

Таблиця 2

Банківська гарантія як об'єкт бухгалтерського обліку

Елемент розрахунків за банківською гарантією	Об'єкт обліку	Активи				Пасиви		
		A1	A2	A3	A4	П1	П2	П3
Застава нерухомістю	Основні засоби				+			
Грошова застава	Грошові кошти, обмежені у використанні	+						
Банківська комісія при відкритті гарантії на термін:								
- понад 1 рік	Довгострокова дебіторська заборгованість		+	+				
- не більше 1 року	Витрати майбутніх періодів		+	+				
Регулярна банківська комісія:								
- щорічна	Витрати майбутніх періодів		+	+				
- щомісячна	Поточна дебіторська заборгованість (витрати періоду)			+				

Методика відображення в бухгалтерському обліку господарських операцій, пов'язані з отриманням гарантії фінансового забезпечення, наведена в табл. 3.

Таблиця 3

Відображення в бухгалтерському обліку банківської комісії

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Внесення застави нерухомістю	10 (субрахунок «Основні засоби у заставі»)	10
2. Внесення застави у грошовій формі	31 (субрахунок «Заставний депозит»)	31
3. Перерахування банківської комісії:		
- разовий платіж при відкритті гарантії на термін понад 1 рік	18	31
- разовий платіж при відкритті гарантії на термін 1 рік	39	31
- регулярний щорічний платіж	39	31

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
- регулярний щоквартальний платіж	37	31
4. Списання банківської комісії на витрати поточного періоду:		
- разового платежу за умови гарантії на термін понад 1 рік	37 (39)	18
- разового платежу за умови гарантії на термін 1 рік	93	37 (39)
- регулярного щорічного платежу	93	39

Продовження табл. 3

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
- регулярного щоквартального платежу	93	37
- регулярного щомісячного платежу	93	31
5. Відображення зобов'язань перед банком у разі прострочення комісійних платежів	93	68
6. Утримання із суми заставного депозиту суми несплаченої комісії при поверненні або іншому списанні застави банком	68	31 (субрахунок «Заставний депозит»)

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити особливості фінансового забезпечення та пов'язаних з ним витрат як об'єкту бухгалтерського обліку. Удосконалення організації та методики їх бухгалтерського обліку дозволить забезпечити повне і достовірне відображення інформації про діяльність туристичного підприємства у фінансовій звітності, належний контроль і аналіз формування та використання фінансової гарантії, правильне визнання, оцінку та розподіл відповідних витрат за періодами, а отже і коректне визначення фінансових результатів діяльності туристичного підприємства на основі дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

4. Гуменюк В.В. Фінансове забезпечення суб'єктів господарювання туристичної галузі: дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Володимир Володимирович Гуменюк. Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – 220 арк.: рис., табл.

5. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності: підручник / Н.О. Гура. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 392 с.

6. Захарчук С. Фінансово-економічні проблеми функціонування туристичної галузі / С. Захарчук // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання, 2010. – №1 (3).

7. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.

8. Кулінська А. Особливості фінансового механізму державного управління суб'єктами невиробничої сфери (на прикладі туристичної галузі України) / А. Кулінська // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць, 2009. – Вип. 18/19. – С.468-476.

9. Мельниченко С. Методика дослідження якості обслуговування на туристичних підприємствах / С. Мельниченко. – К.: Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. № 1. – С. 24-33.

10. Охріменко А.Г. Фінансові аспекти функціонування туристичної галузі / А.Г. Охріменко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2011. – № 1. – С. 394-403.